

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเพื่อวิเคราะห์กระบวนการตรวจพิจารณาภาพยนตร์วีดีโอ ของเจ้าพนักงานกองกำกับการ 3 กรมตำรวจ ก่อนข้างจะประสบความสำเร็จยากลำบากในการเข้าถึงข้อมูลในขณะปฏิบัติงานจริง แม้ว่าจะได้ รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากเจ้าหน้าที่ทุกคนในหน่วยงานดังกล่าว หากแต่ส่วนใหญ่แล้วไม่ประสงค์จะ ให้มีการเปิดเผยชื่อ และตำแหน่งงานในหน้าที่ เนื่องจากยังยึดถือระบบราชการที่ไม่สมควรจะให้มีการ เปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานให้กับบุคคลภายนอก ถือว่าเป็นการผิดระเบียบ นอกจากนี้ เจ้าพนักงาน เองก็ไม่ได้อยู่ในฐานะที่สามารถกำหนดได้ว่า ข้อมูลใดสมควรจะเผยแพร่ได้ หรือควรถือว่าเป็นความลับ ของทางราชการ ดังนั้น จึงทำให้บางครั้งต้องประสบกับปัญหาว่า ผู้ให้ข้อมูลไม่กล้าเปิดเผยรายละเอียด ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในส่วนของตน เพราะเกรงว่าอาจก่อให้เกิดผลเสียหายทางลบแก่ผู้ให้ข้อมูล ได้ใน ภายหลัง หรืออาจถูกผู้บังคับบัญชาเพ่งเล็ง ตีความ ถึงขนาดถูกตั้งกรรมการสอบสวนเพื่อเอาความผิดทาง วินัยได้ เพราะเปิดเผยข้อมูลอันเป็นความลับของทางราชการ

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ นั่นคือ กระบวนการตรวจเนื้อหาและบทพากย์ของเจ้าพนักงานว่ามีวิธีการที่แท้จริงอย่างไร โดยจำเป็นต้องอาศัย การพัฒนาความสัมพันธ์ส่วนบุคคลขณะที่เข้าไปศึกษาหาข้อมูล รวมไปถึงการใช้การสังเกตการณ์สภาพ เหตุการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละวันเพิ่มมากขึ้น มีความบ่อยครั้ง ต่อเนื่อง และมีความสม่ำเสมอ ตลอดระยะเวลาที่เข้าไปร่วมสังเกตการณ์โดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง (Validity) มีความน่า เชื่อถือ (Reliability) ที่นักวิจัยคนอื่นๆ สามารถนำไปใช้อ้างอิงได้อย่างมั่นใจยิ่งขึ้น การสังเกตการณ์ซ้ำ หลายๆ ครั้งเพื่อนำมาประมวลกับคำตอบที่ได้รับจากการซักถามพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ช่วยให้ผู้วิจัย สามารถปะติดปะต่อได้ภาพรวมของกระบวนการทำงานในรายละเอียดทุกขั้นตอน โดยได้จัดบันทึกรวม ไปถึงความคิดเห็นส่วนตัวจากผู้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมประกอบกันไปด้วย

แหล่งข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจจากกองกำกับการ 3 แผนกควบคุมเทป และวัสดุโทรทัศน์ แผนกงานควบคุมใบอนุญาตและแผนกตรวจกิจการเทปฯ โดยนำข้อมูลที่ได้รับมา วิเคราะห์เปรียบเทียบ ตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทสื่อมวลชนในประเทศที่กำลังพัฒนาผสมผสานร่วมกับความพยายามของรัฐในอันที่จะสร้างให้เกิดการควบคุมทางสังคมขึ้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ช่วยให้ได้ทราบถึงลักษณะการทำงานภายในของกองกำกับการ 3 กองทะเบียนกรมตำรวจ และวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการปฏิบัติงานต่างๆ ที่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขให้ผู้ประกอบกิจการวิดีโอเทปต้องกระทำตาม รวมถึงปัจจัยทางบุคคลที่มีผลให้เกิดความขัดแย้งหรือช่องโหว่ของการบังคับใช้กฎหมาย แต่ที่สำคัญยิ่ง ก็คือลักษณะความสัมพันธ์อันใกล้ชิดหรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าพนักงานผู้ตรวจและตัวแทนบริษัทที่นำภาพยนตร์วิดีโอมาขอรับการตรวจ ซึ่งได้ปรากฏให้เห็นเพียงลักษณะด้อยที่ด้อยอาศัยกัน แสดงออกถึงความคุ้นเคยอันเนื่องมาจากการที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานทีเดียว

หลักเกณฑ์ที่เจ้าพนักงานผู้ตรวจใช้มากที่สุด คือ การตรวจดูเนื้อหา และบทบาทของภาพยนตร์วิดีโอทั้ง 2 ลักษณะ คือ pre-censorship และ censorship

สำหรับขั้นตอน pre-censorship นั้น ผู้ตรวจพิจารณาจะอ่านเนื้อเรื่องย่ออย่างคร่าวๆ ก่อนที่จะมีการตรวจเซนเซอร์จริง คือ ถ้าเกิดมีลักษณะเข้าข่ายที่ จะไม่ผ่าน ตั้งแต่แรก ก็จะบอกกล่าวให้อนุญาตนำกลับไปแก้ไขเสียก่อนได้

ส่วนขั้นตอน censorship นั้น ผู้ตรวจพิจารณาจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ตรวจเน้นเนื้อหาที่มีลักษณะเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์อย่างโจ่งแจ้ง โดยเฉพาะเนื้อหาที่เข้าข่าย ลามกอนาจาร มากเป็นกรณีพิเศษคงจะเห็นได้ว่าภาพยนตร์ที่ไม่ผ่านทุกเรื่องจะเข้าข่ายนี้ทั้งสิ้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้ตรวจสอบน่าจะตรวจพิจารณาโดยเน้นการใช้มาตรการในแง่คุมอื่นให้มากขึ้น โดยเฉพาะเนื้อหาที่เน้นความรุนแรงในการแก้ปัญหา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่คนในสังคม

ส่วนใหญ่ต้องเปิดรับกับสภาพความบีบคั้นจากภาวะการณ์แวดล้อมในปัจจุบัน โดยเฉพาะความโหดร้าย วิปริตของการประกอบอาชญากรรมมากขึ้นในสังคมไทย รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นไปในทางก้าวร้าว รุนแรง ตัวอย่างเช่น การเผาโรงเรียน การเผาวัด เป็นต้น

ดังนั้น การสกัดกั้นจิตสำนึกของความรุนแรงในเบื้องต้น คือ การเพิ่มความเข้มงวดกวดขันในเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านสื่อภาพยนตร์วิดีโอที่เป็นสื่อใกล้ตัวได้ พยายามปลูกจิตสำนึกของความร่วมมือร่วมใจกันสกัดกั้นเนื้อหาที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าว โดยเฉพาะการสร้างเกณฑ์ที่มีระบบเพื่อช่วยลดปัญหาส่วนบุคคลในการเปิดช่องว่างให้มีการลดหย่อนหรือผ่อนผันกันได้ดังเช่นที่ปฏิบัติกันอยู่

จากลักษณะการปฏิบัติงานที่ยืดหยุ่นของเจ้าพนักงาน มีลักษณะโดยสรุป คือ การอนุญาตให้ผู้ยื่นคำขอตรวจมายกเลิกเรื่องขอตรวจ และนำม้วนวิดีโอเทปกลับคืนไปได้ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าเรื่องนั้นมีลักษณะที่จะไม่ผ่านการตรวจสอบ

ส่วนข้อขัดข้องและอุปสรรคที่พบ โดยสรุป คือ

- เจ้าพนักงานผู้ตรวจไม่เคยได้รับการอบรมพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับงานสื่อสารมวลชน
- การตรวจสอบ และการตรวจจับเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากที่ควรจะเป็น
- ตรายางหรือเครื่องหมายที่ใช้ในการตรวจสอบสามารถลอกเลียนแบบปลอมแปลงได้ง่าย
- ไม่มีเครื่องมือทันสมัย ในการตรวจสอบ
- พระราชบัญญัติฯ พ.ศ. 2530 มีเนื้อหาไม่ทันสมัย ตัวอย่างเช่น การตรวจสอบภาพยนตร์ซ้ำซ้อน โดยที่ผู้ที่มีการจำหน่ายภาพยนตร์วิดีโอในต่างจังหวัดอีกสาขา ต้องนำไปให้เจ้าหน้าที่ในจังหวัดนั้นตรวจเรื่องเดิมซ้ำอีกครั้ง

ข้อจำกัดในการวิจัย คือ

การที่ไม่สามารถได้ข้อมูลระดับลึกจากเจ้าพนักงานผู้ตรวจ เกรงว่าอาจถูกเปิดเผยชื่อจริงแล้วจะมีความผิดทางวินัย เนื่องจากมีระเบียบทางราชการกำหนดไว้ การนำข้อมูลไปเผยแพร่ในแนวลึกอาจ

เกิดผลกระทบต่อหน่วยราชการอื่นๆ โดยเฉพาะเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์วีดีโอ ถือว่าเป็นการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคและเกี่ยวข้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์อีกด้วย เนื่องจากธุรกิจวีดีโอเทปเป็นคู่แข่งของภาพยนตร์ในประเทศ จึงมีความนัยหลายประการแฝงอยู่ ทำให้ไม่สามารถอธิบายข้อมูลในชั้นละเอียดลึกซึ้งได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

เนื่องจากธุรกิจวีดีโอมีบทบาทมากขึ้นทุกวัน และมีผลกระทบหลายประการ เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ การลักลอบนำภาพยนตร์ผิดกฎหมายเข้ามาในประเทศ ดังนั้นจึงมีหลายแง่มุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์ การเมืองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และผลกระทบต่อลักษณะสังคมไทย ทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ดังนั้นหากมีผู้สนใจจะทำการศึกษา ควรจะเลือกศึกษาในแง่มุมมองดังกล่าว

ในการตรวจสอบน่าจะให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนตรวจสอบได้ด้วย เกณฑ์ที่นำมาใช้ควรจะมีแง่มุมของการตรวจพิจารณาที่กว้างขวางขึ้น และการใช้เฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเดียว มุมมองของตำรวจอาจจะเคยชินกับความรุนแรงอยู่แล้ว จนอาจเห็นเป็นเรื่องธรรมดาและมองข้ามไปเพราะเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ได้

แง่มุมมองสำหรับการวิจัยในอนาคต น่าจะมีการศึกษาในแนวกฎหมายเกี่ยวกับผลกระทบของการควบคุมลิขสิทธิ์ทางปัญญา (intellectual patent) ของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทย โดยเฉพาะแนวนโยบายของรัฐที่จะกำหนดทิศทางเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์วีดีโอที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ทุกวันนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย